

Nadšené nepochopenie

Goldsteinová, R.: *Neúplnosť (Důkaz a paradox Kurta Gödela)*.

Praha: Argo – Dokořán, 2006.

Zelenou farbou svietiaci obal knižky s podobenkou najvýznamnejšieho logika po Aristotelovi naozaj upúta. Táto publikácia vzbudzuje nádej, ponúka možnosť zoznámiť sa, pomerne pohodlne, so životom a dielom svetoznámeho matematika, ktorý ponúkol svetu nielen tajomný pohľad na logicko-matematické vytvorenie nedokázateľných výrokov v danom formálnom bezospornom axiomatickom systéme, ale presvedčivo naznačil aj nemožnosť dokázať jeho bezospornosť prostriedkami tohto systému. Ku zmene tváre modernej matematiky prispel **Kurt Gödel** (1906–1978), ktorý ukázal, že ľudské poznávanie nemožno jednoducho zredukovať na mechanické dokazovanie matematických formúl v axiomatizovanom formálnom systéme. Teraz už vieme, že takéto systémy nám žiadne absolútne pravdy nezjavia.

Rebecca Goldsteinová, profesorka filozofie na Trinity College v Hartforde, sa pokúsila odhaliť nielen krásu a eleganciu, ale aj účinnosť ľudského abstraktného myslenia na pozadí konkrétneho osobného životného osudu. Priblížila nám životné názory i osud človeka, ktorý napriek úžasnému myšlienkovému objavu sa nevyhol duševnej poruche utkvělých neskutočných predstáv. Svojim literárnym rozprávaním autorka knihy ukazuje kľúčové rázcestia života K. Gödela, približuje a naznačuje jeho najznámejšie objavy. Zoznámila sa s miestami, ľuďmi, literárnymi prameňmi spojenými s K. Gödelom, aj s jeho pozostalosťou. Vytvorila literárny oblúk spájajúci životný osud, myšlienkové argumenty i názory obdivovateľov alebo neprajníkov. Jej knižka sa dobre číta, pretože so ženskou gráciou sleduje realitu i abstrakciu. Publikácia je vhodným príkladom užitočného spojenia vedeckého prístupu k problematike spolu so širšími filozofickými otázkami. Takéto knižky treba čítať, aby sme lepšie spoznali okolnosti vo víre nečakaných poznatkov (Gödelove vety o neúplnosti, Einsteinova teória relativity, Heisenbergov princíp neurčitosti).

Možno jednoduchým priblížením ľudskej túžby po poznaní sveta, v ktorom žijeme, sú aj slová Alberta Einsteina: *Tam v dialkach je ten veľký svet, ktorý existuje nezávisle na nás, ľudských bytostiach, a stojí pred nami ako veľká, večná hádanka aspoň čiastočne prístupná nášmu skúmaniu a mysleniu*. Aj keď Gödelov život, duševná práca a jeho vety o neúplnosti boli, sú a budú obdivované i ignorované, zdá sa, že paradoxy nášho poznávania nám natrvalo zostanú ako intelektuálne mílniky ľudskej cesty za istým a pravdivým poznaním, ktoré nám uniká často ako voda medzi prstami. Raz Gödel po debate v kruhu nadšencov poznamenal: *Čím viac premýšľam o jazyku, tým viac sa čudujem, že si ľudia rozumejú*. Napriek tomu alebo práve preto Kurt Gödel presvedčivo ukázal svojimi dôkazmi viet o neúplnosti formálnych axiomatických systémov, že ľudské myslenie môže byť úžasnou intelektuálnou symfóniou ukazujúcou aj za i nad zmyslové javy a prístrojové výsledky. Zdá sa, že medzi zemou a nebom existujú ľudské intuície, ktoré nemožno logicko-matematicky formalizovať. Naš myšlienkový formálny axiomatický systém nemôže vyčerpať všetko, čo ponúka materiálna a duchovná realita.

Dušan Jedinák